

„Tricolorul la români – însemn de identitate”

Însemnări uitate ...

Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT

*„Adunarea Națională cu smerenie se închină înaintea acelor bravi români, care în acest război și-au vărsat sângele pentru înfăptuirea idealului nostru murind pentru libertatea și unitatea națiunii române”
Extras din Rezoluția Adunării Naționale de la Alba Iulia*

(I) Federația Internațională a foștilor luptători

Odată atins obiectivul politic-național: realizarea României Mari, contributorii cu faimă de erou și decorații obținute în tranșee erau marginalizați, și treptat uitați... Totul se actualiza, iar rezerva, rămânea ceea ce devenise numai: rezervă... Despre ofițerul de rezervă cuvintele au început a fi mai puține de când „stăpânul vremurilor a devenit omul politic”, uituc, ignorant, nepăsător. Se pare că se uitase cuvintele profetice din Ordinul de Chemare: „nu frica de pedeapsă să vă ducă la împlinirea acestui ordin de chemare, ci mândria conștiință, că îndepliniți o sfântă datorie față de pământul nostru liberat, față de patria noastră română. Este ceasul sfânt, când trebuie să punem stăpânirea noastră pe întreg pământul moștenit de la strămoși, când trebuie să punem temelia unui viitor demn și corespunzător jertfelor și suferințelor de veacuri ale părinților noștri” Aveți să răspundeți chemării chemării, pentru a dovedi lumii întregi, că ne iubim Țara și că știm să o stăpânim cu vrednicie – ducând cu noi liniște, libertate și stăpânire dreaptă în toate colțurile Țării!”¹

Era vremea când prin oratorie politică linia întâia a frontului era suficient garnisită cu omul de sacrificiu: ofițerul de front. După ce, prin ascuțitul sabiei ostașului, s-au făcut și trasat hotarele României Mari, fiecare politician, după interes, a adresat mulțumiri și recompense, mai mult morale, celor care au supraviețuit și au alinat de suprafață suferințele urmașilor, celor îngropați în tranșeele războiului, au început să uite. Să uite că pe tranșeea din fața inamicului a fost cel dintâi dintre ostași, ofițerul, ajuns la vremea bătrâneții și neputinței fizice: ofițerul de rezervă!

După războiul cel mare, cei care cunoșteau cel mai profund ororile războiului, ofițerii de rezervă s-au reunit și alcătuit F.I.D.A.C. (Federația Internațională a foștilor luptători), care a ținut al VII-lea Congres anual la Varșovia, la care au fost prezenți delegați din Franța, Anglia, SUA, Italia, Cehoslovacia, Iugoslavia, Belgia, Polonia și România. La F.I.D.A.C. au aderat organizațiile luptătorilor – prin filialele naționale – devenind cel mai puternic mijloc de propagandă pentru ideea de pace, care menținea legăturile de camaraderie dintre aliați. Prin acțiunile sale promova și milita pentru respectarea tratatelor de pace, devenind astfel un eficace suport pentru Societatea Națiunilor. Spiritul său pașnic era un ecou răsunător pentru Societatea Națiunilor în atingerea cu succes a scopului său de echilibru. Federația a asociat scopurilor și ideilor sale și femeile aliate, care formau o secție auxiliară la Congres, cu frumoase rezultate, devenită o adevărată mișcare de susținere-suport pentru foștii luptători.

¹ Apud Constantin Moșincat, 1918 – Drumul datoriei. Bihoreni la Alba Iulia, Editura Treira, Oradea, 2018, coperta 4

F.I.D.A.C. își orientase activitate și spre generația tânără cu învățătura și îndemnul de apărare cu demnitate a drepturilor, în pofida apetenței guvernelor de a uita prea repede trecutul. Povara zdrobitoare a despăgubirilor de război care apăsa toate popoarele trebuia menținută în echilibru. Cu toate greutățile amintite, solidaritatea a fost aceea care a caracterizat toate întrunirile, în care s-au dezbătut cele mai acute probleme, iar prin înțelepciunea ofițerilor s-au găsit soluții echitabile, ca punți de legătură apropiere și înțelegere între camarazi. Punctelor de vedere divergente: „ocuparea Ruhr-ului”, „recunoașterea unirii Basarabiei”, „datoriile de război și anularea lor”, au fost discutate cu sincer spirit de camaraderie și soluționate drept și mulțumitor. În asemenea mod s-a întărit autoritatea morală eminentă a acestei organizații interaliatate.

La Varșovia, delegații statelor au fost salutați și primiți cu perfectă curtoazie de camarazii polonezi și de către Bartel, președintele Consiliului și Ministru de Externe, de generalul Zeligovski, reprezentând pe ministrul de război, mareșalul Pilsudsky. Cea mai importantă chestiune discutată la acel Congres a fost legătura cu organizații similare ale „foștilor inamici”: Germania și Bulgaria, convocați la Luxemburg, dacă recunoșteau că respectă tratatele de pace și promovează idei pacifiste. Apoi, referitor la datoriile care „sugrumau” economiile trebuiau revizuite. Delegația Românie reprezentată de generalul Rujinski a depus moțiunea prin care solicita ca ajutorul dat Bulgariei ca împrumut să nu fie folosit în scop militar și să fie verificat întrebuințarea fondului de Societatea Națiunilor, propunere adoptată cu unanimitate.

Chestiune prizonierilor de război, privitoare la reducerile practicate de România de 75% a fost adoptată uniform de către toți, după cum s-a ridicat și chestiunea îmbunătățirii pensiilor, situația României fiind prea jos. Crucea Roșie a adoptat un nou statut care să permită împiedicarea barbariilor de tratament al prizonierilor. Congresul a stabilit ca a VIII-a reuniune să fie ținută în România (septembrie 1927), iar pentru 1926-1927 a fost ales președinte Marcel Héraud, deputat la Paris, distins membru al Baroului parisiens.

După relatarea profesorului Victor G. Cădere, președintele Bihor al U.O.R. (Uniunea Ofițerilor de Rezervă), membru al Consiliului de Direcție al F.I.D.A.C., membrii delegațiilor prezenți în Polonia au vizitat o mină de sare de la Wielizka, monumentul de la Kosciuszko și stațiunea montană Zakopane, din Carpații polonezi.

Redăm câteva idei din cuvântul de la Congres al profesorului Victor Cădere, însoțit de urările de prețuire și apreciere a „drumului prietenos deschis de război pentru o bună vecinătate, în sensul glorios de altă dată”². Precum în trecut, o solidă bază pentru relațiile româno-polone o constituia „politica unei bariere de la Baltica la Dunăre, de la Danzig la Constanța, cu scop de a asigura pacea”³, era cheia prieteniei victorioase din viitor.

La vremea aceea profesorul, ofițer de rezervă, contura pericolul comun în contra căruia în solidar trebuiau să acționeze: revizionismul și iredentismul german și maghiar. El identifica și „lozinca actuală și viitoare, pe care ar dori s-o știe gravată în inima fiecăruia dintre noi – polonezi și români – **prieteni vom fi întotdeauna victorioși!**”⁴. Și mergând pe firul istoriei, a reiterat momentele când boierii moldoveni se instruiau în școlile poloneze, când domnițele boieroaice române au fost curtate și s-au căsătorit cu nobili polonezi, ori când porțile Moldovei s-au deschis pentru azilul polonezilor prigoniți. Sub multe forme relațiile s-au întărit. Până și generalul Rujinski – președintele U.O.R. România -, generali Gorsky, Cihovky, ș.a. care fac interese mai mari și mai mici, fac și asigură legături trainice, sunt de origine poloneză, susținea pe 5 septembrie la Varșovia profesorul orădean Victor Cădere.

UOR Iași aveau să facă propunerea pentru o recunoștință și răsplată meritată de ofițeri cereau printr-un memoriu: o locuință!, pe care statul prin garanție s-o asigure firmei constructoare. Garanțiile constau în: statul să garanteze, și în cazul insolubil al ofițerului să fie de către stat urmărit fiscal, ca și creditor ipotecar. Societățile constructoare să beneficieze contractual de lemne, la prețul pădurii de stat, folosirea gratuită a carierelor de nisip, piatră, reduceri la transport CF, construirea de fabrici de cărămidă. Locuința era prevăzută cu 4 dormitoare, sufragerie, bucătărie, baie, pivniță și accesorii, străzi pavate, apă, la un cost de 300.000 lei, pe un termen de plată de 20 de ani. Casele urmau a se construi pe parcelele pe

² Victor Cădere, *Cuvântare la Congresul ofițerilor de rezervă polonezi*, în *Buletinul* nr. 2 al U.O.R.-Secția Bihor, 1926, p. 36

³ *Ibidem*, p. 37

⁴ *Ibidem*, p. 38

care ofițerii în rezervă au primit împrăștierea. Memoriul mai propunea ca propunerea să urmeze calea unui proiect de pus de Dr. Enășescu, senator membru al UOR Iași, precum trebuia înaintat Regelui, și primului ministru.

Legea împrăștiării prevedea acordarea de loturi de case pentru: invalizi, orfani, văduve de război, demobilizații. La 25 februarie 1923 a luat ființă Uniunea Națională a Foștilor Luptători Oradea, care avea în program, ca prim punct, împrăștierea demobilizaților și a tuturor în drept. Președinte a fost desemnat Emil Fildan, procuror general, secondat de V. N. Stănescu, și au acționat energic pentru aplicarea legii identificând pe numere topografice parcelele care trebuiau expropriate pentru a fi atribuite. Funcționarea ei era asigurată pe bază de statute proprii, aparte de cele centrale de la București. Pe 1 august 1926 judecătorul Mitescu, trebuia să se pronunțe, potrivit prevederilor art. 14 din lege, asupra faptului constatator că pe respectivele terenuri nu existau construcții, conform extraselor de CF anexate, fără să fi fost soluționată în decembrie. Loturile trebuiau alese cu grijă pentru a nu depăși 500 mp, și un front stradal corespunzător deoarece Primăria percepea taxa de 2000-2500 lei/metru liniar de front stradal pentru drum, canal, apă, curent, în sarcina proprietarului. La 25 ml front stradal cheltuiala era de circa 60.000 lei. Cerința legii prevedea forma ideală de împrăștiere cu prioritate pentru invalizi, orfani, văduve, etc. În acord cu topograful Georgescu Vâlcea a fost plătit cu 50 lei/lot pentru ajutoari și materiale și 65.000 depuși la Bancă, prin cheta colectată de UNFL Oradea. Începută pe 15 februarie 1926 împrăștiere încă nu se terminase la finele anului, urmând apoi a se trage la sorți loturile. Pentru edificarea locuințelor s-a înființat societatea „Casa Noastră”, ca societate a Cooperăției. Coordonarea activității UNFL Oradea a fost după 1927 condusă de profesorul universitar Bogdan Ionescu.

O preocupare de seamă a rezerviștilor o reprezenta organizarea și instruirea armatei. Ca urmare a restructurărilor intervenite și a demobilizării instruirea trupei a cunoscut forme moderne, Astfel utilizarea cinematografului înlocuia cu eficiență descrierea unor mișcări și înțelegerea lor de către un grup mare de soldați. Cinematograful avea și avantajul că repeta, de câte ori era nevoie, fără să obosească, și fără a resimți efortul, redă în mod agreabil și poate contribui la starea morală. Printre temele alese a fi conferențiate la cinematografe erau: răspândirea bolilor, efectele alcoolismului, boli venerice, etc.

Exercițiile fizice demonstrative și istoria militară au început a fi studiate cu cinematograful, în sensul prezentării și detalierii fazelor de luptă. Arta militară studiată ca mișcare, prin apropierea în marș a trupelor de linia frontului, repede și ordonat, precum și stimularea gândirii comandantului pentru luarea deciziilor. Noutatea procedeelelor de instruire cu ajutorul filmului n-a surprins prea mult pe ofițeri, fapt pentru care s-a generalizat. Ânvățământul prin imagini a fost practicat la scară în armata franceză din 1920, fiind utilizate în doar cinci ani 150 aparate în serviciu, alte 60 pregătite, 3 camere de filmat, cu un laborator de pregătire, coordonat de 2 ofițeri și 40 de specialiști. Instrucția prin imagini era folosită în școli, centre și tabere de instrucție pentru trupe experimentale. Au fost rulate 100 filme, constituindu-se primele colecții tematice a „filmului de instrucție”, inspirate fiind de filmele de propagandă folosite de Germania încă înainte de război.

Pe 30 octombrie 1926 U.O.R Bihor, s-a întrunit, în ședință extraordinară, la Cercul Militar civil Oradea⁵, prilej de a discuta probleme financiare și administrative legate de publicația *Buletin*⁶. Pentru asigurarea de venituri Ionescu Nicolae a propus organizarea conferințelor „cu intrare”, iar fiecare membru să distribuie 10 exemplare, pentru a acoperi costul tipării, adică 10.000 lei pentru primul număr. La punctul doi se cerea propunere de delegat corespondent și de abonare la Buletinul Central. Uniunea l-a desemnat pe Marin Chioveanu corespondent și s-a hotărât abonarea a două numere centrale. La punctul trei generalul Rujinski, președintele U.O.R. Oradea a fost primit membru la U.F.L. Oradea. Cu concursul muzicii dintr-un regiment, în scopul realizării de fonduri pentru tipărirea numărului următor, se propunea organizarea unui bal, de ziua patronului spiritual Sf. Mihail, pe 8 noiembrie urma a se face și o chetă „floarea macului” pentru un fond al Secției. Tot pentru susținere financiară s-a hotărât ca pagina de reclamă să fie taxată la 1000 lei, jumătate la 500 iar cu 300 sfertul de pagină. La final Victor Cădere a făcut o sumară prezentarea Congresului F.I.D.A.C. de la Varșovia.

⁵ Constantin Moșincat, *Cercul Militar Oradea, Centenar. 1919 -11 octombrie – 2019*, editura Primus, Oradea, 2019.

⁶ Extras din Procesul verbal de ședință, *Buletin nr. 1*, p. 51. Profesor universitar Victor Cădere a ținut la Teatrul Regina Maria o conferință „despre voluntarii ardeleni din Siberia”, pe 29 noiembrie 1926

Din cuprinsul aceluiași *Buletin* aflăm interesanta informație privitoare al sfințirea Capelei Militare Oradea (Cetate), în ziua de 14 noiembrie 1926, în prezența P.S. episcop al Armatei Dr. Ioan Stoia. Generalul Hanzu, în calitate de comandant al garnizoanei a fost secondat de reprezentanți ai Curții de Apel, Școli, Prefectura poliției, iar din partea Secției Bihor a U.O.R. Dr. Victor Cădere, inspectorul general administrativ Iulian Peter și Gheorghe Bota, Inspector Școlar. În fața trupei din garnizoană, adunată în careu, s-a oficiat serviciul divin al sfințirii Capelei din vechea Cetate zidită în secolul XVIII, de către meșteri italieni. Fondurile pentru refacere au fost strânse de către generalul Hanzu, comandant al Diviziei 17, ajutat de PS. Episcop Roman R. Ciorogariu. „Acolo unde se clădesc locașuri pentru slava lui Dumnezeu, nădejtile sporesc cu atât mai mult cu cât opera aceasta de înălțare sufletească pleacă din inițiativa ostășească a unui destoinic șef militar și este destinată întăririi morale a oștirii”⁷.

La Cercul Militar Civil din Oradea generalul Traian Moșoiu a expus planul unei acțiuni economice pentru sprijinirea demobilizaților la construirea locuințelor în rate de până la 50 de ani. Expunerea planului financiar presupunea sprijinul statului, pentru ajutorarea elementului românesc din orașe a construi cartiere noi, moderne, la prețuri accesibile și populației sărace. Ajutorul urma să vină de la o mare Bancă a demobilizaților ce urma a se înființa la București sub conducerea generalului Traian Moșoiu.

Interesante și progresiste idei au dezbătut, pe 12 decembrie 1926, doamnele române în Consiliul Național al Femeilor. Alexandrina Cantacuzino, a adus în discuție prezența la congresul pan-european de la Viena, exprimând credința „pentru înființarea Statelor Unite ale Europei, căci această idee reprezintă o lume ce se naște, pe când cea de astăzi moare”⁸, în care femeia română trebuia să schimbe optica percepută ca „desfrâu”. Cu mândrie Calypso Botez amintea de *Școala de administrație pentru secretare*, cu 90 de absolvente plasate în locuri de muncă, și cu rezultatele în *Așezământul de ocrotire a copiilor* de la Giurgiu, fiind două dintre posibilitățile de angajare onorabilă în muncă a femeilor.

Printre firmele care au publicat reclame comerciale în primul număr al *Buletinului* au fost: Parfumeria Virgil M. Andru, și Carmen Silva, Luca P. Nicolescu, care anunța că „vinde mai ieftin ca oricine”. Ioan Georgescu, anunța că-i „primul atelier în materie de croitorie de modă”. Madarași, a deschis primul garaj de automobile, Hațegan Petru, ~ bărbier și frizer~, solicita sprijin și coafură pentru dame române. „Tunelul Palace”, restaurant cu specific românesc, și bere „Record”. Cafeneaua Elite, oferea cea mai delicioasă cafea cu lapte, etc. Cele mai ieftine medicamente erau oferite la Drogheria „Apollo” de Farcaș Ștefan, iar Gh. Maior practica cele mai convenabile preșuri fotografice. Restaurantul „Pisica Albastră”, cu bucătărie recunoscută ca cea mai bună, oferea „vinuri din producție proprie, prompt și ieftin, locuri de întâlnire al corpului ofițeresc. Bucătărie românească specială”, în str. Șaguna 3. Prețul unui exemplar din *Buletin* era de 30 de lei.

În jurul Congresului, din 1927, desfășurat sub conducerea generalului Rujinski – președinte – UOR s-a aflat sub patronajul Regelui Ferdinand I, cu toate că a înregistrat progrese, lipsa de coeziune, nu a generat „respectul care se cuvine ofițerilor de rezervă”⁹. Observația pertinentă a lipsei coeziunii, a faptului că activitatea ofițerilor de rezervă trebuia sprijinită în secțiile teritoriale, iar la acestea se cerea participarea activă a tuturor factorilor, iar ministerele trebuiau să susțină transportul delegaților cu înlesniri, urmând calea franceză. Recunoașterea gradelor egale, indiferent că purtătorii erau militari sau civili în rezervă, urmărindu-se uniform interesele ofițerilor, era de părere Victor Cădere.

În materialul său, ofițerul aviator în rezervă, George Bota (Inspector școlar în civil, la Inspectoratul școlar Bihor) punea problema „dezarmării” pentru atingerea idealului cerut de pace, în antiteză cu realitatea care prefigura războiul. Adică paradigma pace-dezarmare: război-înarmare, alimentată de bunătate și răutate. Deși lanțurile fusese sfărâmate, dușmanii zăngăneau arme cu gând de răzbunare. În contest se constată marile greșeli comise de marile puteri de a da credit învinșilor

⁷ Idem, p. 53

⁸ *Ibidem*, p. 54

⁹ Idem, nr. 3 p. 3

că au abandonat ideea războiului lăsându-se păcălite de ipocrizia tulburătorilor de pace. Veacurile de suferință ne obligă „să ne înarmăm, nu ca să robim, ci ca să garantăm neamului viața care și-a croit-o cu atâta trudă”¹⁰

Comandant al Corpului Vânătorilor fiind numit generalul Hanzu el a predat comanda Divizie 17 nou promovatului, în 1927, generalul Batât, din calitatea sa de comandant la Brigăzii 17 Artilerie, cu misiunea de ordin sufletesc, pentru „stabilitate, a armoniei desăvârșite între armată și populație în preajma frontierelor”¹¹, impusă cu tact și înțeleasă din rațiuni de stat și militare. Calitățile ce izvorăsc din „fondul său sufletesc saltă pe nobilul general cavaler în ierarhia comandanților înțelepți, iubit și apreciat de camarazi”. Așa era primit noul comandant chemat a uni și cugetele ofițerilor de rezervă din Oradea, nu numai pe cei activi, opina vicepreședintele M, Chioveanu.

La 28 septembrie 1914, Ferdinand I depune jurământ de rege declarând: „sunt hotărât ca bun român și Rege să închin o muncă fără preget Țării Mele”¹², jurământ pe care l-a ținut, într-o domnie furtunoasă, zbuciumată, eroică și plină de roade, în care dramatica *învingere de sine* a fost cu totală dăruire. A pus capăt public unei nobile lupte interioare prin ce a spus „eu am învins unul”, presimțind dangătul de clopot victorios, lipindu-se de cei ce i-au fost dragi soldații-țărani, înfăptuind cea mai nobilă podoabă a domniei sale: reforma agrară. A prezidat deschiderea Universităților din Cluj și Chișinău, militând pentru unificarea culturii române.

Cum s-a mutat recunoștința și s-a transformat în însemnări uitate...?

(va urma)

¹⁰ *Ibidem*, p. 8

¹¹ *Ibidem*, p. 36

¹² *Idem*, Nr. 4, p. 2